

MIRA MENAC-MIHALIĆ

Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku
Ivana Lučića 3, HR-10 000 Zagreb
mmenac@ffzg.hr

O NEKIM KARAKTERISTIKAMA NOVOŠTOKAVSKIH IKAVSKIH GOVORA U HRVATSKOJ

Analiza je izrađena na korpusu rečenica u kojima su potvrđeni frazemi. Opisano je samo ono što je potvrđeno. Ciljanim istraživanjem pojedinih problema dobili bismo o njima više podataka. Međutim i na ovakvom, frazeologijom ograničenom, korpusu mogu se donositi zaključci, mogu se zapaziti smjerovi razvoja proučavanih govora. Rad je temeljen na najnovijim istraživanjima na terenu – frazemi su prikupljeni od 2000. godine do danas pa se u nekim aspektima razlikuje od rezultata dijalektoloških istraživanja provedenih tijekom prošloga stoljeća.

0. U okviru rada *Katedre za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika Filozofskoga fakulteta* u Zagrebu i rada na projektu *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* prikupila sam uz pomoć svojih studenata frazeme u stotinjak hrvatskih punktova.

Iz tog sam korpusa izdvojila i obradila više od 4000 frazema iz 14 novoštokavskih ikavskih govora od Like (Donje Pazarište, Gospić), preko Šibenika, govora Dalmatinske zagore (Primorskog Dolca), Cetinske krajine (Sinja, Brnaza, Gale i Otoka), govora srednjih Poljica (Čišala), Imotske krajine (Lovreća, Dobrinča, Raščana, Runovića) do neretvanskodalmatinskog Opuzena. Na temelju toga frazeološkoga materijala u ovom članku obrađujem samo 3 karakteristike promatranih govora.

I. Razvoj slijeda samoglasnik + *l* u dočetnom položaju

I.1. Glagolski pridjev radni u muškom rodu jednine

I.1.1.

al > *a* u svim proučavanim govorima: *Čeka ko ozeba sunce* (Br). *Dâ san mu u Gospu* (Br). *Pâ mi mrak na oči* (Či). *Teška mi je srca dâ* (Či). *Stâ si mi na žul*

(DP). *Pâ mi mrak na oči* (Do). *Stoji ko da je pâ s Marsa* (Do). *Nagleda se svega i svačega* (Do, Ga). *Ma, dâ mi je za mrvicu kruva* (Go). *Nabuba san sve od a do ž* (Go). *Nema tizi para koje ne bi dâ* (Lo). *Pâ mu je mrak na oči* (Lo). *Dok si reka keks* (Lo, Ru). *Dobar je strâ kome (komu) ga Bog dâ* (Op). *Pâ mi je smij na drob* (Ot). *Cyrka da Bog da!* (PD). *Ne bⁱ ga is kupusa ist'ra* (Ra). *Nisan ja tebe na putu naša* (Ra). *Stâ ko ukopan* (Ru). *Spâ je na prosjački štap* (Si). *Dâ je petan vi-tra* (Ši). *Doša je na prosjački štap* (Ši).

I.1.2.

el > **ejo** dosljedno u Do, Lo, Ot: *Popejo si mi se navr glave* (Do). *Uspejo mi se navr glave* (Do). *Dovejo ga prid gotov čin* (Lo). *Popejo mi se navr (navrⁱ) glave* (Lo). *Ne bi je uzejo ni da mi dukate sere* (Ot). *Uzejo je mačka u vriči* (Ot).

il > **ijo** dosljedno u govorima Br, Do, Ga, Lo, Ot, Ru, Si: *I Bog je zaboravijo sirotinju* (Br). *Izijo je iglu* (Do). *Izijo bⁱ i vola* (Ot). *Razbijo ga ko (ki) beba zvečku* (Do). *Ubijo je baju u nemu* (Ga). *Dobijo san asa na desetku* (Lo). *Naučijo je sve od a do že* (Ot). *Daš mu prst, a on bi tijo cilu ruku* (Ru). *Šta si izbečijo oči?* (Ru). *Ubijo je baju u nemu* (Si).

ul > **ujo** *Nisan ni čujo ni vid'jo* (Ga). *Ništa čujo ni vidijo* (Lo). *Posujo se pelon* (Lo).

il > **io** Zapisano samo u primjerima koji ispred toga slijeda imaju *j*, dakle u slijedu *jio*: *Ijo (jio) san z gušton* (Do). *Ne bi to ni pas s maslon pojio* (Do). *Skrojio je svoju sudbinu* (Do). *Sve san zvizde pribrojio* (Ga). *Pojio bⁱ vola i mate mu* (Ga). *Pâ san, sve san zvizde pribrojio* (Si). *Pojio bⁱ vola i mate mu* (Si). *Pojio bⁱ on i mrsan opanak* (Ga, Si).

I.1.3.

il > **ija** *Dok je Bog odija po zemji, bilo je lipo* (Či). *Ko da je boga uvatija za bradu* (Či). *Jučer sⁱ se napija da nisi zna kako se zoveš* (Go). *Ostavija si me na cidilu* (Go). *Govorija ti i prdija meni isto* (Op). *Izvalija se ko gušterica na suncu* (Op). *Popija bi ga u čaši vode* (Op). *Uletija je u vřzino kolo* (Op). *Osušija se ki baškotin* (PD). *Napija se ka mila majka* (Ra). *Kupija san to za bagatelu* (Ši). *Obrat'ja sⁱ se na krivu adresu* (Ši).

el > **eja** *Doveja me prid gotov čin* (Či). *Što si tako dosadan, popeja si mi se navr glave* (Či). *U zadnji čas san požēja* (Go). *Zapeja mu je zalogaj u gřlu* (Op). *Počeja je nabrajat od oca Abrama* (Ši). *Popeja mi se navr glave* (Ši). *Uzeja je u svoje ruke* (Ši). *Uzeja je zdravo za gotovo* (Ši). *Uzeja sⁱ mi rič iz usta* (Ši).

I.1.4.

il > **ije** u Lici: *Dobro si omastije brk* (DP). *Skinije je brigu s vrata* (DP). *Ništa pod milin Bogon on nije napravije* (Go). *Stavije si mi buvu u uvo!* (Go).

ol > oje u Lici: *Ko da sⁱ ga uboje šilon u guzicu* (DP).

el > eje *Doveje me prid gotov čin* (DP). *Naveje me na tanak led* (DP). *Popeje mi se navr glave* (DP). *Uzeje mi rič iz usta* (DP).

Uz kontrakciju imamo na mjestu *eje > e* u Donjem Pazarištu:

el > e *Na mrtvoj bi se kobili naje* (DP). *Poje ga mrak* (DP).

I.1.5.

rl > ra *Umra san o smija* (DP). *Umra san ot stra* (DP). *Prije bⁱ je nasra nego nagovorijo* (Ga). *Prije bi ga nasra nego nadgovorijo* (Lo). *Prije bⁱ je nasra nego nagovorijo* (Si).

rl > ro *Umro je o stra* (Či). *Umro je ot tuge* (Či). *Umro je o stra* (Do). *Prostro se koliko je dug i širok* (Ru).

I.2. Imenice i pridjevi

I.2.1. Imenice i pridjevi koje su završavali na *al*, sada imaju na tom mjestu dugo *a*.

al > a

1. u imenica: *Žava obri* (Br). *Žava ti odnija ludu glavu!* (Či). *Žava ti čas odnijo!* (Do). *Iže mi posa za rukon* (Do). *Nije to šalni posa* (Do). *Odnijo žava tavu i mišaju* (Ga). *Ostupⁱ, nesrⁱčo, u paka!* (Ga). *Žava ga odnija!* (Go). *Biži od nega ko žava o tamjana* (Lo). *Najgori je posa vodit tužu brigu* (Lo). *Sritan ko čava na putu* (Op). *Biži o ne ki žava o tamjana* (Ot). *Vedro ki caka* (Ot). *Žava tⁱ sriču odnijo!* (Si). *Iman te na pametⁱ za posa* (Ši). *Ka da je žava u te uša* (Ši). *Našla je posa ki čorava kokoš zrno* (Ši).

2. u pridjeva: *Došli su u za čas* (Do). *Zâ ko sto žavli* (Lo). *Okruga ko bova* (Op).

I.2.2. Imenice i pridjevi koji završavaju na neki drugi vokal osim *a*, najčešće ih čuvaju.

el > el

1. u imenica: *Baca mi pepel u oči* (Do). *Sve je ošlo u prah i pepel* (Lo). *Dug ko kabel* (Ot). *Kampanel mu do pasa* (Ot). *Ma ona je anžel božji naspram nega* (Ši).

2. u pridjeva: *Debel ko prasac* (Či). *Debel ka prase* (Ga). *Debel ka prase* (Si). *Debejo (debel) ko prasac* (Do).

il > il

1. imenica: *Učinen je dobar dil posla* (Ši).

2. pridjev: *Bil ko Bijakova* (Lo). *Bil ko kamen* (Lo). *Bil ko sir* (Či). *Bil ko sir* (Do). *Bil ka paški sir* (Ga). *Bil ka i ispo ploče* (Ot). *Gñil ka vrime* (Ga, Si). *Bil si ko sir* (Go). *Bil ko ispo ploče* (Lo). *Bil ko sir* (Lo). *Bil ka paški sir* (Si).

ol > ol

1. u imenica muškog i ženskog roda: *Moš mu stavit sol na rep* (DP). *Nije kum vol da će izist cilo jaje* (Op). *Stavⁱ mu sol na rep!* (Ot). *Bacⁱ karte na stol!* (Ši). *Ne mirita da se od n^ega postol otare* (Ši).

2. u pridjeva: *Gol ko od majke rožen* (Lo). *Bija je gol i bos* (Ši).

ol > o zapisano samo u **imenici** *vol* i fakultativno u imenici *sol*: *Ĵak ka vo* (DP). *Trči ko ovca na sol* (*so*) (Lo).

ul > ul u imenica: *Puklo je ko maškul* (Op).

I.2.3. U pridjevima je samo u nekim govorima, ponekad, zapisana ista zamjena završnoga skupa kao i u glagolsko pridjevu radnom.

el > ejo: *Debejo* (*debel*) *ko prasac* (Do). *Vesejo ko groble* (Ot).

il > ijo: *Mijo ko ćuko* (Ot).

el > eja: *Debeja ko gundevaj* (Op).

il > ija: *Zrija ko diña* (Op). *Zrija za Vrapče* (Op).

I.3. Može se zaključiti da se završno *-l* u m. r. jd. glagolskoga pridjeva radnog u većini govora ponaša sasvim drugačije nego u drugim vrstama riječi. U glagolskom pridjevu radnom govori se dijele u tri skupine:

1. govori udaljeniji od obale *Vl > Vjo*,
2. uglavnom uz obalu – sa zamjenom *Vl > Vja*,
3. lički govori mogu imati i *Vl > Vje*.

Druge vrste riječi tendiraju čuvanju završnoga *-l*, čuvanje je potvrđeno u svim govorima u kojima su se našli primjeri sa završnim *-l*. Međutim, neki govori imaju i mogućnost zamjene *-l* s istim vokalom kojim je *-l* zamijenjen u glagolskom pridjevu radnom.

Poseban je slučaj sa završnim *al* – u svim kategorijama (dakle i u glagolskim pridjevima i u imenicama i u pridjevima) u svim govorima na mjestu *al* imamo dugo *a*.

Završno *l* u gl. pridj. radnom m. r. jd.

	Br	Či	DP	Do	Ga	Go	Lo	Op	Ot	PD	Ra	Ru	Si	Ši
al >	a	a	a	a	a	a	a	a	a	a		a	a	a
el >		eja	eje / e	ejo		eja	ejo	eja	ejo					eja
il >	ijo	ija	ije	ijo	ijo	ije / ija	ijo	ija	ijo	ija	ija	ijo	ijo	ija
ol >			oje											
ul >					ujo		ujo							
rl >		ro	ra	ro	ra		ra					ro	ra	

Završno *l* u imenicama i pridjevima

	Br	Či	DP	Do	Ga	Go	Lo	Op	Ot	PD	Ra	Ru	Si	Ši
al >	a	a		a	a	a	a	a	a				a	a
el >		el		el / ejo	el		el	eja	el / ejo				el	el
il >		il		il	il	il	il	ija	il / ijo				il	il
ol >			ol / (o)				ol / (o)	ol	ol					ol
ul >								ul						

Karta 1 (Završno *l* u pridjevu radnom)

II. Dativ i lokativ ženskoga roda jednine pridjevsko-zamjeničke deklinacije¹

U promatranim govorima u tim je oblicima potvrđeno *-oj* i *-on*.

II.1. Dativ

II.1.1.

njoj: *Ńoj je ki barunici (Lo). Ma nisu Ńoj sve daske na broju (Si).*

njojzi: *Ńojzi uvijek teško pri dušⁱ (Br). To tⁱ je Ńojzi ispo časti (Si).*

joj: *I tako tyla baba lan da joj prože dan (Br). Obećava joj (jon) bŕda i doline (Či). Kuća joj je ko (ki) apoteka (Do). Guzice joj ki pole ot kumpira (Ga). Ko da joj je Ciganka mater (Lo). Ne bⁱ joj ni oraja iz ruke ijo (Si). Šta š joj obećavat bŕda i doline?! (Si).*

svojoj: *Plać ti svojoj materi! (Ga, Si).*

mojoj: *Gle, mojoj ženi očⁱ ispale gledajuć! (Go).*

njegovoj: *Teško majci negovoj (Ga, Si).*

onaj: *Teško onaj koja ga je rodila (Ga, Si).*

-oj (D jd. pridjeva ž. r.): *Naletilo tⁱ ka slipoj koki zrno (DP).*

II.1.2.

jon: *Zavrtijo jon glavon (Br). Vrak te tenta da jon išta govoriš (Br, Si, Ši). Obećava (obećava) joj (jon) bŕda i doline (Do). Ne bⁱ joj (jon) ni oraja iz ruke ijo (Ga). Očⁱ su jon (joj) u po kopla (Ga). Tyla baba lan da jon (joj) prože dan (Ga). Kosa joj (jon) je ko masna manistra (Op). Guzice jon ki načve (Ot). Ko će jon stat u kraj (Ot). Ne bⁱ jon ni oraja iz ruke ijo (Ot). Soli jon pamet (Ot). Zla ka svi jon žavli (Ot). Ko da su jon baje u gužci (PD). Triba jon začep^t gubⁱcu (Si). Daje jon (joj) iz usta bokun (Ši). Obećava jon (joj) bŕda i doline (Ši). Tyla baba lan da jon (joj) prože dan (Ši).*

II.2. Lokativ

II.2.1. Potvrđeni su primjeri sa zamjenicama *njoj*, *mojoj*, *tvojoj*, *svojoj* i pridjevima na *-oj*.

njoj: *Ubija je u Ńoj svaku voļu za životon (Či). Nema u Ńoj kapi krvi (Do).*

¹ “U Makarskom primorju, Opuzenu i u Donjoj Rami javljaju se primjeri tipa *po mekom/n travi*, kako nalazimo i u Dubrovačkom primorju, Drežnici u Hercegovini te u splitskih i nekih srednjodalmatinskih čakavaca” Lisac 56–57.

“Tako je i u Dubrovniku i Konavlima... u dolinama Neretve (Jablanica),... na području Makarskog primorja, te u susjednoj čakavštini...” Halilović 175.

“Nastavak *-om* dominira u većini govora dubrovačkog i pelješkog tipa;... (tako i u Opuzenu) *-om /-on*.” Halilović 176.

Ubijo je boga u ňoj (Si).

mojoj: *Na mojoj je strani* (Či). *On je na mojoj strani* (Do).

tvojoj: *Ne bi bijo u tvojoj koži* (Do).

svojoj: *Ositila je na svojoj koži* (Či). *Ositiće na svojoj koži* (DP). *Naži nekoga po svojoj miri* (Do). *Iskusijo je na svojoj koži* (Do). *Vidićeš jednog dana na svojoj koži* (Go). *Vidiće on na svojoj koži* (Ru).

-oj (L jd. pridjeva ž. r.): *On je u punoj snazi* (Či). *On nije pri zdravoj pameti* (Či). *Žive na visokoj nozi* (Či). *Na mrtvoj bi se kobili naje* (DP). *Što si ka na krivoj roti* (DP). *Živi na visokoj nozi* (Do). *Zna šta se radi u žavljivoj kući* (Do). *Šta kupiš klas po lańskoj strńini?* (Ga). *Bijo san u goloj vodi* (Ga). *Oni ti žive na visokoj nozi* (Go). *Žive na visokoj nozi* (Lo). *Nije pri zdravoj pameti* (Do, Lo). *Nisi pri zdravoj pameti* (Ot). *Lipo li je živiti na tužoj grbači* (Si). *Bili su na ratnoj nozi* (Ši).

II.2.2. Uz primjere s *njoj*, *svojoj* i pridjevima na *-oj* potvrđeni su i primjeri s oblicima zamjenica *njon*, *svojon* i pridjevima na *-on*.

njoj / njon: *Svi su žavli u ňoj* (ňon) (Si). *Svi žavli u ňon* (ňoj) (Ši).

svojoj / svojon: *Vidićeš na svojon* (svojoj) *koži* (Ši). *Ima uvijek nekog na svojon* (svojoj) *strani* (Ši).

-oj / -on (L jd. pridjeva ž. r.): *Živi na milosti Božijoj* (Božjon) (Op). *Žive na visokon nozi* (Ot). *Živi na čačnon grbači* (PD). *Kod ni se živi na visokon* (visokoj) *nozi* (Ši). *Nije pri zdravon* (zdravoj) *pameti* (Ši). *Živi na tužon* (tužoj) *grbači* (Ši).

II.3. Na temelju ovoga istraživanja može se zaključiti da je *-on* u D i L jd. ž. r. pridjevsko-zamjeničke deklinacije prošireno dosta zapadnije nego što je to zabilježeno u dosadašnjim istraživanjima.

D i L jd. ž. r. pridjevsko-zamjeničke deklinacije

	Br	Či	DP	Do	Ga	Go	Lo	Op	Ot	PD	Ru	Si	Ši
-oj	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
-on	+	+		+	+			+	+	+		+	+

Karta 2 (D. L. jd. ž. r. pridjevsko-zamjeničke deklinacije)

III. Određeni i neodređeni oblik pridjeva

Zastupljen je određeni i neodređeni oblik pridjeva. Dobro se čuva određena i neodređena deklinacija.

III.1. Pridjevi koji imaju samo određeni oblik

Pridjevi na -ski

Briga me zá te ka i za laňski snig (Br). Briga te za me ka za laňski snig (DP). Briga me zá te ka i za laňski snig (Ga). Stara se za me ko za laňski snig (Lo). Briga me zá te ka i za laňski snig (Si). To ti je ko laňski snig (Do). Stalo mi je do tebe ko do laňskog sniga (Či). Sića me se ko laňskog sniga (Ot). Ne govori o laňskon snigu (DP).

Pridjevi na -čki *Na prosjačkon šćapu (Lo).*

Pridjevi na -ji *U miru božjen je poiya i oša leč (Ši).*

Komparativ pridjeva *Gledaj da se obije o maňen zlu (DP).*

Određeni pridjevi u stalnim svezama *Obuka se ko o Sveton Iliji (Do). Zafaľ sveton Anti! (Ga). Završičeš u svetoga Roka (Op). Oša je sveton Luki (Ot). Zafaľ sveton Anti! (Si). Fala dragon Bogu (Ši).*

Iman to u malon prstu (Či). Iman sve u malon prstu (Ot). Iman to u malon prstu (Ši). Mota ga oko malog prsta (Do). Vrți ga oko malog prsta (Lo). Vrți ga oko malog prsta (Ot). Mota ga oko malog prsta (Ši).

Frazemi potvrđeni samo s određenim pridjevom

Oblijo me ladni znoj (Br).

Asti maloga miša! (Či). Od suvoga je zlata (Či). Tankog je žepa (Či).

Plitkog je žepa (Do).

To t' je Vinko Lozić pokojnoga Dropa (Ga).

Izgubije se ka jare u praznon toru (Go).

Cili život kruva bez motike (Lo). Cili život mi sidi na grbači (Lo). Od dobrog je kolina (Lo).

Duži od Blaškinoga koraka (Op). Oblija me ladni znoj (Op).

Ki da su u gluvon kolu (Ot). Na mladon je, zarešće (Ot). Vinko Lozo pokojnoga Dropa (Ot).

Cili život radi ka koň (Si).

Cili život mⁱ je na grbači (Ši). Popija je čašu gorkog peľna (Ši). Trči za sukňan cili život (Ši). Živon zecu rad't ražan (Ši).

III.2. Pridjevi koji imaju samo neodređeni oblik

Posvojni pridjevi *E, jesⁱ ti pravi tatin pekmez!* (Go). *Ima glavu ko Cocin bubañ* (Lo). *Dala mu je Ćudin polubac* (Ši). *Danas kuvaš u Ćosinu loncu* (Do).

Frazemi potvrđeni samo s neodređenim oblikom pridjeva

Daće Bog i posranu do potoka pa će se umit (Op).

Izgubijo je dobar glas (Lo). *Izgub^lla je dobar glas* (Ši).

Ko je vidijo Matu luda il magarca ćelava (Lo).

Loš glas je prati (Do).

Mani se rĵava posla! (Lo). *Manⁱ se rĵava posla!* (Ot). *Mani se ćorava posla!* (PD).

Mañi od makova zrna (Br, Do, Ga, Lo, Op).

Mrtav ladan (Či, DP). *Gleda me mrtav ladan* (Do). *Mrtav ladan* (Go). *A on mrtav ladan* (Lo). *Mrtav ladan* (Ot). *Bila san mrtva ladna na to* (Si). *On je mrtav ladan* (Ši).

Mrtav pijan (Či, DP). *Bijo je mrtav pijan* (Do). *Mrtav pijan* (Go). *Mrtav pijan* (Lo). *Mrtav je pijan* (Ši).

Ne more ga vidit nacrtana (Do). *Ne more ga vid^t nacrtana* (Ga, Ot). *Ne more ga vid^t (vit) nacrtana* (Si).

Ne prati ga dobar glas (Či). *Bije ga dobar glas* (Lo).

Ne vridi crna pod nokton (Do).

Ni kriv ni dužan (Či, Do). *A ja nit kriv ni dužan* (Go). *Dobija san batine ni kriv ni dužan* (Go). *Ni kriv ni dužan* (Lo). *Napali ga ni kriva ni dužna* (Lo). *On je ni kriv ni dužan* (Ot). *Ni kriv ni dužan* (Ru). *Ni kriv ni dužan upa je u ćakule* (Ši).

On je mrtav umoran (Ši). *On je mrtav krepan* (Ši).

On je promašen slućaj (Do). *On je propa slućaj* (Ši).

Pâ je ko iz vedra neba (Či). *Pâ ko iz vedra neba* (Do, Lo). *Pâ ka iz vedra neba* (Ot). *Pâ je ka iz vedra neba* (Ši).

Prože kraj mene ki kraj mrtva magareta (Ga).

Situ vuku ne virujen (Ot).

Šta je korist gluvu šaplát, ćorovu namigivat (Ga).

Teška mi je srca dâ (Či). *Teška srca* (DP). *Otišla (ošla) je teška srca* (Do). *Teška ti srca to dajen* (Go). *Teška srca* (Ot). *Dajen t^l teška srca* (Si, Ši).

Ubijo ga prava zdrava (Do, Lo). *Napa ga prava zdrava* (Ot).

Uvatija se ćorava posla (Či). *Latijo se ćorava posla* (Ga, Si).

Vridi suva zlata (Do, Ot).

Zafrkaje me kod zdrava mozga (Či).

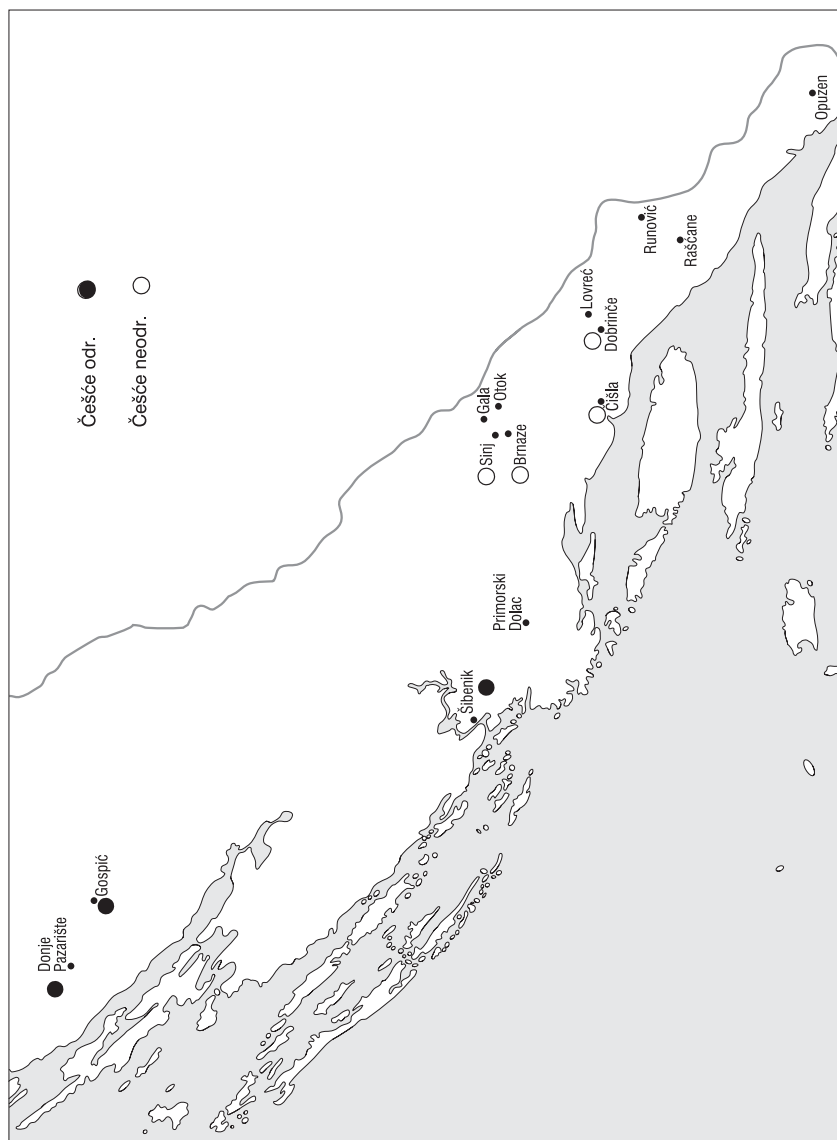
Zešaš me u zdrav mozak (Do). *Ludaš me u zdrav mozak* (Ga). *Zafrkava ga u zdrav mozak* (Lo). *Zajebava u zdrav mozak* (Ot). *Ludaš me u zdrav mozak* (Si). *Zafrkava ga u zdrav mozak* (Ši).

III.3. Frazemi s pridjevima u određenom i neodređenom obliku:

Potvrde s određenim oblikom pridjeva	Potvrde s neodređenim oblikom pridjeva
<i>Bit dugog vika</i> (Lo).	<i>Duga je vika</i> (Či). <i>On je duga vika</i> (Do). <i>Duga si ti vika!</i> (Lo). <i>Nije duga vika</i> (Ot). <i>Nije to duga vika</i> (Ši).
<i>Bit kratkog vika</i> (Lo). <i>To će bit kratkog vika</i> (Ot).	<i>To je kratka vika</i> (Ot). <i>Žubav je kratka vika</i> (Ši).
<i>Dogodilo se to usrid bilog dana</i> (Ši).	<i>Usri bila dana</i> (Br). <i>Tek san počiniya u po bila dana</i> (Či). <i>Usrid bila dana je oplaćkan</i> (Či). <i>Došli su usri bila dana</i> (Do). <i>Usrid bila dana</i> (Go). <i>U po bila dana</i> (Go, Lo). <i>Napali ga usri bila dana</i> (Lo). <i>Usrid bila dana</i> (Ot).
<i>Na dobron je glasu</i> (Či). <i>Na dobron je on glasu</i> (Go).	<i>Kuća na dobru glasu</i> (Do). <i>Ona je na dobru glasu</i> (Lo).
<i>Na lošen je glasu</i> (Do).	<i>Bila je na zlu glasu</i> (Ši).
<i>Našla se u neobranon grožžu</i> (Ši).	<i>Naša se ko lisica u neubranu grožžu</i> (Do). <i>Našla se u neobranu grožžu</i> (Lo).
<i>Oblijo me ladni pot</i> (Ot). <i>Oblija ga ledeni pot</i> (Ši).	<i>Oblijo me ladan pot</i> (Do).
<i>Privešće ga žednog priko vode</i> (Go). <i>Priveja bi taj žednog priko vode</i> (Ši).	<i>Moreš ga žedna privest priko vode</i> (Do). <i>Moreš ga žedna privesti priko vode</i> (Vrljike) (Do). <i>Privest ga žedna priko vode</i> (Ru). <i>Privela bi ga žedna priko vode</i> (Si).
<i>Sve je po staron</i> (Či). <i>Sve po staron</i> (DP). <i>Sve je po staron</i> (Do, Ga, Lo, Ot). <i>Sve je ode po staron</i> (Ši).	<i>Kod mene je sve po staru</i> (Go).
<i>Širokog li criveta</i> (Ot).	<i>Ta ti je široka criveta, moga bi sam dva vola izšt</i> (Ga).
<i>Un ima fini nos</i> (DP). <i>Paz', ona ti ima fini nos</i> (Go).	<i>Ona ima fin nos</i> (Ši).

Pridjev kao dio predikata obično je u neodređenom obliku: *Gorak ka pelin* (DP). *Sladak si ko pelin* (Lo). Međutim, vrlo je rijetko i u tom položaju potvrđeni određeni oblik. Tako je potvrđeno u slučaju koji je uzrokovan rimom: *Ĵesi jaki ko pile ka kaki* (Lo). Ali potvrđen je i primjer bez rime: *Ĵaki (jak) je ko (ki) ovca u glibu* (Do).

Karta 3 (Odnos određenoga i neodređenoga oblika pridjeva)

III.4. Na temelju frazema u kojima se paralelno pojavljuju i određeni i neodređeni oblik pridjeva može se zaključiti da se skoro u svim govorima u takvim slučajevima mogu rabiti oba oblika, ali možemo zapaziti da su u nekim govorima češći neodređeni oblici: u Dobrinču (u omjeru sedam prema dva), u Čišlama (u omjeru četiri prema dva), u Brnazama i Sinju potvrđen je u takvim slučajevima samo neodređeni oblik. U nekim govorima prevladavaju određeni oblici pridjeva: Šibenik (u omjeru sedam prema tri), Gospić (četiri prema dva), a u D. Pazarištu potvrđeni su samo određeni oblici. U ostalim govorima potvrda ima podjednako (Gala, Lovreć, Opuzen, Otok).

Kratice govora:

Br	Brnaze
Či	Čišla
DP	Donje Pazarište
Do	Dobrinče
Ga	Gala
Go	Gospić
Lo	Lovreć
Op	Opuzen
Ot	Otok
PD	Primorski Dolac
Ra	Rašćane
Ru	Runović
Si	Sinj
Ši	Šibenik

Literatura

- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 1977. Novoštokavski govori sjeverne Dalmacije i čakavski supstrat, *Radovi Pedagoške akademije Split*, 2, 47–56
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1960. O genetskim i strukturalnim kriterijima u klasifikaciji hrvatskosrpskih dijalekata, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, III, Novi Sad, 68–88
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1961–1962. O jednom problemu naše historijske dijalektologije – stara ikavsko-ijekavska granica, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, IV–V, Novi Sad, 51–57
- BROZOVIĆ, DALIBOR 1970. O Makarskom primorju kao jednom od središta jezično-historijske i dijalekatske konvergencije, *Makarski zbornik*, 1, 381–405

- BROZOVIĆ, DALIBOR 1985. Suvremeno štokavsko narječje kao plod konvergentnoga jezičnog razvoja, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 7/1, Zagreb, 59–71
- BROZOVIĆ, DALIBOR; BRKIĆ, IVKA 1981. Otok, *Fonološki opisi*, Sarajevo, 399–404
- BROZOVIĆ, DALIBOR; IVIĆ, PAVLE 1988. *Jezič, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, Izvadak iz 2. izdanja Enciklopedije Jugoslavije, Zagreb
- DRAGIČEVIĆ, MILAN 1983. Prilozi građi za proučavanje govora ličkih ikavaca, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XXVI, Novi Sad, 179–188
- DRAGIČEVIĆ, MILAN 1989. Morfološke osobine imeničkih riječi u govoru Bunjevacica iz zavelebitskog dijela senjskoga zaleđa, *Fluminensia*, I, Rijeka, 112–121
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA 1986. Neke odrednice kolokvijalnog frazeologizma, *Strani jezici*, 2, Zagreb, 98–103
- FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: FF press
- FINKA, BOŽIDAR 1977. Štokavski ikavski govori u Gorskom kotaru, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, XX/2, Novi Sad, 167–197
- GLUHAK, ALEMKO 1993. *Hrvatski etimološki rječnik*, August Cesarec, Zagreb
- HADŽIMEJLIĆ, JASNA 1997. Distribucija morfonema {o} i {e} u deklinaciji imenica vrste A na štokavskom prostoru, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, Zagreb, 45–59
- HALILOVIĆ, SENAHID 1996. Govorni tipovi u međurječju Neretve i Rijeke dubrovačke, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, VII, Sarajevo
- HALILOVIĆ, SENAHID 1996. O govoru Opuzena, *Studia linguistica Polono-Meridianoslavica*, 8, 191–198
- JAPUNČIĆ, MILAN 1911–1912. Osobine bunjevačkog govora u Lici, *Nastavni vjesnik*, Zagreb, 266–273
- LISAC, JOSIP 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Zagreb: Golden Marketing
- LUKEŽIĆ, IVA 1998. Štokavsko narječje (Nacrt sveučilišnih predavanja). *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32, Zagreb, 117–135
- LUKEŽIĆ, IVA 2003. Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine, *Lovrečki libar*, Časopis društva Lovrečana, godina V, broj 5, Zagreb, 118–133
- MATAS, MATEŠ; ŠILOVIĆ, DUJE 1995. Mali rječnik i opis običaja zagorskih sela, *Zbornik o Zagori*, 1, 133–155
- MATEŠIĆ, JOSIP 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga
- MENAC, ANTICA; FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA; VENTURIN, RADOMIR 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak

- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2002 [2003]. Problemi izrade višedijalektnoga frazeološkog rječnika, *Filologija*, 38–39; 49–55
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj (S Rječnikom frazema i Značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema)*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školska knjiga
- MOGUŠ, MILAN 1990. O Marulićevoj frazeologiji u “Juditi”, *Wiener slavistisches Jahrbuch* 8, Wien, 157–161
- MOGUŠ, MILAN 2001. *Rječnik Marulićeve “Judite”*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb
- MOGUŠ, MILAN; MENAC, ANTICA 1989. Frazeologija Gundulićeva Osmana, *Forum* 7–8, Zagreb, 192–201
- MOGUŠ, MILAN; MENAC, ANTICA 1998. Frazemi u Šulekovu “Rječniku znanstvenog nazivlja”, *Zbornik o Bogoslavu Šuleku*, Zagreb, 95–101
- PECO, ASIM 1978. *Pregled srpskohrvatskih dijalekata*, Beograd: Naučna knjiga
- PECO, ASIM 1981. Čakavsko-šćakavski odnosi u zapadnobosanskoj govornoj zoni, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 5, 137–144
- ŠAMIJA, IVAN BRANKO; UJEVIĆ, PETAR 2001. *Rječnik imotskoga govora*, Zagreb: Zavičajni klub Imočana
- ŠIMUNDIĆ, MATE 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije, Djela ANUBIH XLI*, Odjeljenje društvenih nauka, knjiga 26, Sarajevo
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2003. A Turci nalegoše na jazik hrvatski. Toponomastička i jezična stratigrafija u Lici. *Lika i Ličani u hrvatskom jezikoslovlju*, Zagreb, 71–89
- ŠKALJIĆ, ABDULAH 1989. *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: Svjetlost
- TURK, MARIJA 1998. Frazeologija krčkih govora, *Govori oтока Krka*, Rijeka, 263–298
- VAJS, NADA 1999. Sintagmatska i frazeološka uporaba u Vitezovićeve rječniku, *Lexicon Latino-Illyricum, Filologija*, 32, Zagreb, 183–206.
- VAJS, NADA; ZEČEVIĆ, VESNA 1994. Frazeologija u rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, *Filologija*, 22–23, Zagreb, 175–185
- VAJS, NADA; ŽIC FUCHS, MILENA 1998. Definicija i frazem u jednojezičnom rječniku, *Filologija*, 30–31, Zagreb, 363–368.
- 40.<http://www.metkovic.hr> (Rječnik).

About some typical features of Neo-Štokavian Ikavian speeches in Croatia

Abstract

An analysis has been done on a corpus of verified sentences, which include phrasemes. Only verified features are taken into account. With a specific research of some of the problems we could achieve more data. But even in a specific research of this type, where the corpus was bound by phraseology, it is also possible to make conclusions and to observe the directions of development of the elaborated speeches. This work is the result of the newest research from 2000 till today, so some of the results differ from those of other dialectological researches in the last century.

Ključne riječi: hrvatska dijalektologija, novoštokavski, ikavski

Key words: Croatian dialectology, Neo-Štokavian, Ikavian